

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-6907/2013. számú ügyben**

Előadó: dr. Bene Beáta

Az eljárás megindítása

Egy édesanya fordult hozzám, mivel a háztartásában élő, középiskolába járó 19 éves gyermeke elektronikus naplóban vezetett tanulmányi eredményeiről, igazolatlan hiányzásairól az iskola őt, a szülőt nem értesíti, legutóbb pedig az iskola gyermekének címezte azt a levelet, amelyben értesítést küldött a nagykorú gyermek igazolatlan hiányzásairól.

A panaszban sérelmezett jogalkalmazói gyakorlat és a vonatkozó jogszabályok alapján felmerült a jogállamiság elvéből levezethető jogbiztonság követelményével, az érintettek tisztességes eljáráshoz való jogával összefüggő visszásság gyanúja.

A vizsgálat eredményes lefolytatása érdekében az Ajbt. 21. § (1) bekezdés a) pontja alapján a jogi szabályozással összefüggésben az emberi erőforrások miniszterétől kértem tájékoztatást.

Az érintett alapvető jogok

- a jogállamiság elve és a jogbiztonság követelménye: *„Magyarország független demokratikus jogállam.”* [Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés]
- a tisztességes eljáráshoz való jog: *„Mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék.”* [Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdés]

Az alkalmazott jogszabályok

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény (továbbiakban: Nkt.)

A családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény (Cst.)

A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (Ptk.)

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Új Ptk.)

A nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet

A megállapított tényállás

Az édesanya, aki háztartásában neveli 19 éves középiskolába járó gyermekét, annak az elektronikus naplóban vezetett tanulmányi eredményeiről, igazolatlan hiányzásairól nem kap értesítést, továbbá az iskola gyermekének címezte azt a levelet, amelyben értesítést küldött a nagykorú gyermek igazolatlan hiányzásairól. A gyermek nem rendelkezik önálló jövedelemmel, a család fedezi szükségleteit és a szülő számára folyósítják az iskoláztatási támogatást.

Az emberi erőforrások minisztere nevében a köznevelésért felelős államtitkár fejtette ki álláspontját a nagykorú tanuló és a szülő tájékoztatási kötelezettségével összefüggésben. Az államtitkár szerint az EMMI rendelet 50. § (4) bekezdése általános szabályként megállapítja a tanulói jogviszony megszűnésével összefüggő értesítési kötelezettséget, vagyis a tanulói jogviszony megszűnéséről a tanulót kell értesíteni, és csak kiskorú tanuló esetén a szülőt. Az Nkt. 46. § (8) bekezdése megállapítja egy, az általános szabályhoz képest speciális esetet, amennyiben a már nem tanköteles és nagykorú tanuló nem rendelkezik önálló jövedelemmel és szüleivel közös háztartásban él, akkor a tanulói jogviszony megszűnésével, a tanulmányi és fizetési kötelezettségek teljesítésével kapcsolatos iskolai döntésekről az iskolának a szülőt is értesíteni kell. Azt, hogy ez a speciális eset egy tanuló viszonylatában fennáll-e, csak az iskola tudja eldönteni a tanuló és a szülő viszonyának ismeretében. *A két*

jogszabály együttes értelmezése alapján azonban megállapítható, hogy a törvényben előírt speciális értesítési kötelezettséget mikor kell alkalmazni.

Az államtitkár hangsúlyozta, hogy a szülő értesítési kötelezettségét a törvény csak az abban meghatározott – fentebb hivatkozott – esetekre vonatkozó döntéseknél írja elő, ezért az igazolatlan mulasztás következményeire felhívó írásbeli figyelmeztetés, amelyet a szülő nem kapott meg az iskolától nem tekinthető az Nkt. 46. § (8) bekezdésben szabályozott iskolai döntésnek. Az EMMI rendelet 50. § (4) bekezdése értelmében ugyanis a nem tanköteles tanuló – függetlenül attól, hogy kiskorú vagy nagykorú – tanulói jogviszonya 30 óra igazolatlan hiányzás után ipso iure megszűnik, abban az esetben, ha az iskola a kiskorú, nem tanköteles tanuló esetén a szülőt, nagykorú, nem tanköteles tanuló esetén a tanulót írásban kétszer figyelmeztette az igazolatlan mulasztás következményeire, vagyis a tanulói jogviszony megszűnésére.

Az államtitkár utalt arra is, hogy e rendelkezések 1996. év óta hatályosak, ugyanis az Nkt. 46. § (8) bekezdése szó szerint megismétli a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény (a továbbiakban: közoktatási törvény) 11. § (6) bekezdését, az EMMI rendelet 50. § (4) bekezdése pedig tartalmilag teljesen egyezően átvette a nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 28. § (2) bekezdésében foglalt szabályozást. A közoktatási törvény 1996. évi módosításának indokolása fogalmazta meg azt az érvelést, hogy a módosítási javaslat összhangba hozza a közoktatási törvényt a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvénynek a szülői felügyelettel összefüggő előírásaival. A szülői felügyelet ugyanis a kiskorú gyermek tekintetében áll fenn. Az a tanuló tehát, aki eléri a nagykorúságot, saját ügyeiben önálló döntéshozatalra válik jogosulttá. Az EMMI rendelet kodifikációja során ezen elvből és a Polgári törvénykönyv cselekvőképességre vonatkozó szabályaiból kiindulva nem tartották indokoltnak az igazolatlan mulasztás következményeire a nagykorú tanuló mellett a szülőt is figyelmeztetni.

A vizsgálat megállapításai

I. A hatáskör tekintetében

A feladat- és hatáskörömet, valamint ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságaimat az Ajbt. határozza meg. A törvény 18. § (1) bekezdése szerint az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha megítélése szerint hatóság (ideértve a közigazgatási szervet is) tevékenysége vagy mulasztása a beadványt tevő személy alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár (a továbbiakban együtt: visszáság), feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatát – már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 2. § (1) bekezdése értelmében az Alaptörvényben foglalt ingyenes és kötelező alapfokú, ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú nevelés-oktatáshoz való jog biztosítása az érettségi megszerzéséig, illetve az első szakképzettség megszerzését biztosító első szakmai vizsga befejezéséig a magyar állam közszolgálati feladata.

A vizsgálati keretekkel kapcsolatban rögzíthető, hogy az ombudsman számára egy adott jogi szabályozás alapjogi aspektusú vizsgálatára, valamint a jogszabályok hiányosságaival, tartalmi hibáival összefüggő intézkedések megfogalmazására a törvény lehetőséget teremt. *A preventív alapjogvédelemre is hangsúlyt helyező ombudsmani gyakorlat* alapján a biztos mandátuma keretei között marad akkor, amikor az alapjogi aspektusú vizsgálathoz nélkülözhetetlen módon, éppen a konkrét alapjogsérelmek és ezen alapuló panaszok megelőzése érdekében áttekinti a releváns jogi szabályozás egyes elemeit, feltérképezi és jelzi a jogalkotásért felelős szervek vagy az Alkotmánybíróság irányába a felmerülő alkotmányossági aggályokat.

II. Az érintett alapvető jogok és elvek tekintetében

Az alapjogi biztos egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggés-rendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az országgyűlési biztos következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi teszteket.

Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy „*az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni*”. Ezzel összhangban elvi megállapításaim megfogalmazása, az egyes alapjogok, alkotmányos elvek értelmezése során – ellenkező tartalmú alkotmánybírósági döntés megszületéséig – irányadónak tekintem az AB által mind az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően, mind pedig az azt követően meghozott határozataiban, azok indokolásában kifejtett megállapításokat, következtetéseket.

Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a II/3484/2012. AB határozatában azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény negyedik módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően. A testület ennek kapcsán elvi élel azt mondta ki azt, hogy „*az Alkotmánybíróság a hatályát veszített alkotmánybírósági határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja.*”

A fenti elvi jelentőségű tétellel összhangban vizsgálati megállapításaim megfogalmazása, az egyes alapjogok, alkotmányos elvek értelmezése során – ellenkező tartalmú alkotmánybírósági iránymutatás megszületéséig, az alkotmányszöveg változását, a tartalmi, illetve kontextuális egyezőséget is figyelembe véve – az alapvető jogok biztosaként továbbra is irányadónak tekintem az Alkotmánybíróságnak az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően meghozott határozatai indokolásában kifejtett érveket, jogelveket és összefüggéseket.

1. Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése alapján Magyarország független, demokratikus jogállam. Az Alkotmánybíróság korábbi töretlen gyakorlata alapján ennek a jogállami minőségnek nélkülözhetetlen eleme a *jogbiztonság*. Az Alkotmánybíróság által gyakran hivatkozott tétel, hogy a jogbiztonság az állam – s elsősorban a jogalkotó – kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára. Az Alkotmánybíróság döntéseiben felhívta a figyelmet, hogy a jogállamiságnak számos összetevője van, a jogállamiság elvéből folyó egyik legfontosabb alapkövetelmény ugyanakkor éppen a közhatalom, a közigazgatás törvény alá rendeltsége: a közhatalommal rendelkező szervek a jog által megállapított működési rendben, a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott korlátok között fejtik ki tevékenységüket. Egy demokratikus jogállamban, ahhoz, hogy a természetes és jogi személyek életviszonyaikat, működésüket, magatartásukat a jog által előírtakhoz tudják igazítani, az elvárt kötelezettségeiknek eleget tudjanak tenni, szükség van a

joganyag és a jogi eljárások egyértelműsége, a követhetőségre és érthetőségre. A jogbiztonság ugyanakkor nem csupán az egyes normák egyértelműségét követeli meg, de az egyes jogintézmények működésének kiszámíthatóságát is.

2. Az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdése tartalmazza, hogy mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék, a hatóságok törvényben meghatározottak szerint kötelesek döntéseiket indokolni. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a közigazgatás törvényessége akkor valósul meg, ha jogilag szabályozott eljárási keretek között működik. Nem hagyható figyelmen kívül továbbá, hogy a kiszámíthatóság – beleértve az egységes jogalkalmazást – és az eljárási garanciák biztosítása szorosan összekapcsolódik az egyes alanyi alapjogok, szabadságjogok védelmével, mintegy kölcsönösen feltételezik egymást. Az Alkotmánybíróság számos esetben elvi érveléssel mutatott rá arra, hogy az alanyi jogok érvényesítésére szolgáló eljárási garanciák a jogbiztonság alkotmányos követelményéből erednek, de szoros kapcsolatban állnak a jogegyenlőséggel, törvény előtti egyenlőséggel is. A megfelelő eljárási garanciák nélkül működő eljárásban ugyanis a jogbiztonság az, ami sérelmet szenved. A *tisztességes eljárás* követelménye olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembevételével lehet megítélni. A tisztességes eljáráshoz való jog abszolút jog, amellyel szemben nem létezik mérlegelhető más alapvető jog vagy alkotmányos cél, mert már maga is mérlegelés eredménye. Olyan jogalkalmazói eljárást foglal magában, amely a materiális jogállam értékrendjének megfelelően, a demokratikus alkotmányfejlődés során kikristályosodott alapelvek és szabályok alapján zajlik.

III. A vizsgált ügy tekintetében

1. Az Nkt. 46. §-a határozza meg a tanulók jogait és kötelezettségeit, miszerint valamennyi tanuló az oktatási intézménnyel áll tanulói jogviszonyban, és függetlenül életkoruktól, cselekvőképességüktől azonos kötelezettségekkel és ugyanolyan jogokkal rendelkeznek.

Ugyanakkor e jogviszony mellett a törvényben megjelenik a szülő és az oktatási intézmény közötti kapcsolat is, hiszen a kiskorú gyermekek szülői felügyelet alatt állnak. A szülői felügyelet magában foglalja a gyermek gondozását, tartását, testi, értelmi és erkölcsi fejlődésének elősegítését, ezeket az elvárásokat kell a szülőknek a Nkt. szerint a gyermek érdekében teljesíteni, vagyis legfőként, hogy gondoskodik gyermek tankötelezettségének teljesítéséről. A szülői felügyeleti jog egyben biztosítja a kiskorú gyermek képviselőtét, a törvényben biztosított szülői jogok gyakorlását, valamint azt, hogy gyermeke fejlődéséről, magaviseletéről, tanulmányi előmeneteléről rendszeresen részletes és érdemi tájékoztatást, neveléséhez tanácsokat, segítséget kapjon.

A tanuló ugyanakkor fokozatosan függetlenedik a szülőtől, így pl. a 14. életévét betöltött gyermek már az iskolaválasztást – amellyel kapcsolatban korábban a szülő volt jogosult nyilatkozatot tenni – a szülővel közösen gyakorolja. További függetlenedést a *tankötelezettség felső korhatárának* elérése, majd pedig a *nagykorúság betöltése* hoz. Az Nkt. 45. § (3) bekezdésével a tankötelezettség felső korhatárát általános szabályként 16. életév betöltésében határozza meg, a sajátos nevelési igényű tanuló tankötelezettsége meghosszabbítható annak a tanítási évnél a végéig, amelyben a huszonharmadik életévét betölti. Speciális – átmeneti – szabályként pedig előírta 97. § (1) bekezdésében, hogy azok a tanulók, akik tanulmányaikat az iskolai nevelés-oktatás kilencedik évfolyamán a 2011/2012. tanévben vagy azt megelőzően kezdték meg, tankötelezettségük azon tanítási év végéig tart, amelyben a tizennyolcadik életévüket betöltik vagy sikeres érettségi vizsgát vagy szakmai vizsgát tettek. Azon sajátos nevelési igényű tanulók tankötelezettsége, akik esetében a szakértői és rehabilitációs bizottság e törvény hatálybalépése előtt a tankötelezettség huszadik életévükig történő meghosszabbításáról döntött, annak a tanévnek a végéig tart, amelyben a huszadik életévüket betöltik.

A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 12. §-a értelmében pedig kiskorú az, aki a tizennyolcadik életévét még nem töltötte be, kivéve, ha házasságot kötött. Nagykorú tehát az, aki 18. életévét betöltötte, továbbá az érvényes házasságkötés tényével a tizennyolcadik életévét még be nem töltött kiskorú is nagykorúvá válik.

Míg a kiskorú tanulókat a szülői felügyeleti jog alapján törvényes képviselőjük, szüleik képviselik, addig a nagykorú tanulók jogainak érvényesítésére és kötelezettségeik gyakorlására már önállóan jogosultak az Nkt 46. § (8) bekezdésében teljesült feltétel esetén, miszerint nagykorú és cselekvőképes tanuló esetén e törvénynek a szülő jogaira és kötelezettségeire vonatkozó rendelkezéseit nem kell alkalmazni. Ugyanakkor azonban, ha *a nagykorú tanuló önálló jövedelemmel nem rendelkezik és a szülővel közös háztartásban él, a tanulói jogviszony, kollégiumi tagsági viszony megszűnésével, a tanuló tanulmányi kötelezettségének teljesítésével és a fizetési kötelezettséggel járó iskolai, kollégiumi döntésekről a szülőt is értesíteni kell.*

Ezzel szemben az EMMI rendelet 50. § (4) bekezdése szerint a tanköteles tanuló kivételével megszűnik a tanulói jogviszonya annak, aki egy tanítási éven belül igazolatlanul harminc tanítási óránál – alapfokú művészeti iskolában tíz tanítási óránál – többet mulaszt, feltéve, hogy az iskola *a tanulót, kiskorú tanuló esetén a szülőt legalább két alkalommal írásban figyelmeztette az igazolatlan mulasztás következményeire.* A gyakorlati képzés esetén az igazolatlan mulasztás jogkövetkezményeire a szakképzésről szóló törvény vonatkozó rendelkezéseit is alkalmazni kell. *A tanulói jogviszony megszűnéséről az iskola írásban értesíti a tanulót, kiskorú tanuló esetén a szülőt.*

A fenti szabályozással összefüggésben az államtitkár azon álláspontja, miszerint az EMMI rendelet 50. § (4) bekezdése tekinthető az általános szabálynak és ezzel szemben a törvény, maga az Nkt. 46. § (8) bekezdése speciális esetet szabályoz, nem értek egyet. Ugyancsak téves álláspontom szerint az a következtetés, hogy a két jogszabály együttes értelmezése alapján állapítható meg, hogy a törvényben előírt speciális értesítési kötelezettséget mikor kell alkalmazni.

Álláspontom szerint a jogrendszer egységét az szolgálja, ha a szabályozás tárgyára vonatkozó rendelkezések egyértelműek és egymással összhangban állnak. Ha azonban a rendelkezések közötti összhang helyett, ellentmondás feszül, és ez jogértelmezéssel sem oldható fel, norma kollízió keletkezik. A vizsgálat szempontjából a jogrendszer egységét biztosító alapelvek közül vizsgálandó a *lex superior derogat legi inferiori* elve, amely a jogforrási hierarchiára tekintettel vertikálisan értelmezendő, vagyis a magasabb rangú szabály lerontja az alacsonyabbat. Az Nkt. 46. § (8) bekezdésének elemzésekor általános szabálynak tekintendő, hogy a nagykorú és cselekvőképes tanuló esetén e törvénynek a szülő jogaira és kötelezettségeire vonatkozó rendelkezéseit nem kell alkalmazni. Ugyanakkor egy kivételes szabályt fogalmazott meg a jogalkotó – a tulajdonképpeni rászorultság elvének figyelembe vétele mellett – mikor e szakasz második mondatában akként rendelkezett, hogy az előzőektől eltérően *a nagykorú tanuló önálló jövedelemmel nem rendelkezik és a szülővel közös háztartásban él, a tanulói jogviszony, kollégiumi tagsági viszony megszűnésével, a tanuló tanulmányi kötelezettségének teljesítésével és a fizetési kötelezettséggel járó iskolai, kollégiumi döntésekről a szülőt is értesíteni kell.*

Az államtitkár véleményével a tekintetben értek egyet, hogy amennyiben e speciális eset fennáll, a tanuló és a szülő viszonyának ismeretében az iskola tudja eldönteni, hogy értesítési kötelezettségét a tanuló vagy a szülő – esetleg mindkettejük – tekintetében érvényesíti. Az azonban vitatható, hogy csupán a két jogszabály együttes értelmezése alapján megállapítható, mikor kell a törvényben előírt speciális értesítési kötelezettséget alkalmazni. Ugyanis a szülő értesítési kötelezettségét tovább részletezi az EMMI rendelet, amely a törvény általános szabályából kiindulva a nagykorú tanuló esetén csak a tanuló értesítéséről rendelkezik, s nem utal a törvény kivételes szabályára, mikor a nagykorú gyermek középiskolai tanulmányai befejezésének időpontjában még a szülői házban él.

Az iskolának a tanulóval és a szülővel szemben fennálló értesítési kötelezettségére vonatkozó rendelkezések eltérő szintű jogforrásokban találhatóak, míg az egyiket a jogalkotó magasabb, törvényi szintű, a másikat pedig a jogforrási hierarchia alacsonyabb szintű normájában: miniszteri rendeletben alkotta meg. Ebben az esetben pedig a *jogforrási hierarchia elvére* tekintettel az alacsonyabb szintű jogszabály nem lehet ellentétes a jogforrási hierarchia magasabb szintű normájával, vagyis a miniszteri rendelet az Alaptörvény 18. cikk (4) bekezdése értelmében nem lehet ellentétes a törvénnyel.

Mindebből következően megállapítom, hogy az EMMI rendelet 50. § (4) bekezdésének utolsó mondata, miszerint *a tanulói jogviszony megszűnéséről az iskola írásban értesíti a tanulót, kiskorú tanuló esetén a szülőt*, ellentétes az Nkt. 46. § (8) bekezdésének második mondatában megfogalmazott rendelkezéssel. Ez utóbbi szerint, ha *a nagykorú tanuló önálló jövedelemmel nem rendelkezik és a szülővel közös háztartásban él, a tanulói jogviszony, kollégiumi tagsági viszony megszűnésével*, a tanuló tanulmányi kötelezettségének teljesítésével és a fizetési kötelezettséggel járó iskolai, kollégiumi döntésekről *a szülőt is értesíteni kell. A szabályozás módja a normavilágosság követelményével ellentétes továbbá, a gyakorlatban működését tekintve a norma címzettjei számára nem kiszámítható, így a bemutatott szabályozási környezet a jogállamiság követelményéből levezethető jogbiztonsághoz való jog tekintetében visszásságot idéz elő.*

2. A továbbiakban a nagykorú önálló jövedelemmel nem rendelkező és a szülővel egy háztartásban élő tanuló esetén fennálló szülői értesítés terjedelmét vizsgáltam. Amint azt az előzőekben már rögzítettem az Nkt. 46. § (8) bekezdése szerint, ha a nagykorú tanuló önálló jövedelemmel nem rendelkezik és a szülővel közös háztartásban él, *a tanulói jogviszony, kollégiumi tagsági viszony megszűnésével, a tanuló tanulmányi kötelezettségének teljesítésével és a fizetési kötelezettséggel járó iskolai, kollégiumi döntésekről a szülőt is értesíteni kell.* E körből a panaszban foglaltak szerint a tanulói jogviszony megszűnésével és a tanulmányi kötelezettségek teljesítésével összefüggő iskolai döntéseket tekintettem át.

Elsőként annak tisztázása szükséges, melyek az iskolai döntések. Kiindulópontot az Nkt. 37. § (2) bekezdése adja, mikor megfogalmazza, hogy mely iskolai döntések támadhatóak meg, így az iskola, a kollégium döntése, intézkedése vagy intézkedésének elmulasztása (a továbbiakban együtt: döntés) ellen indítható eljárás. Ez alapján tehát minden iskolai döntés, intézkedés vagy intézkedés elmulasztása összefoglalóan döntésként jelenik meg a köznevelés rendszerében. *Így az Nkt. 46. § (8) bekezdésében foglalt döntés fogalomba az iskola valamennyi, a tanulóval összefüggésben tett cselekményét érteni kell.*

A fenti tényből következik az is, hogy *a tanulói jogviszony megszűnése* – pl. az igazolatlan mulasztások száma – miatt, a törvényben foglalt feltételek bekövetkeztekor az iskola, a tanulóra nézve intézkedést hoz, amely – az államtitkár véleményével ellentétben – *döntésnek minősül*, és arról a nagykorú, önálló jövedelemmel nem rendelkező és a szülővel egy háztartásban élő tanuló szülőjét, törvényes képviselőjét értesíteni kell.

A tanulmányi kötelezettségek teljesítésének szabályait az Nkt. 46. § (1) bekezdés b) pontja rögzíti, miszerint a tanuló kötelessége, hogy eleget tegyen – rendszeres munkával és fegyelmezett magatartással, képességeinek megfelelően – tanulmányi kötelezettségének. A tanulmányi kötelezettségeket pedig maga a törvény és az iskola pedagógiai programja, helyi tanterve határozza meg. E körbe tartozik a tanuló tanulmányainak osztályzatokkal való értékelése is, amelynek meg kell felelni a fenti normák követelményeinek. *Álláspontom szerint az iskolának a törvény alapján értesítési kötelezettsége áll fenn a szülő felé a nagykorú, önálló jövedelemmel nem rendelkező és a szülővel egy háztartásban élő tanuló osztályzatairól.*

3. A tanuló kötelessége az Nkt. 46. § (1) bekezdésében rögzítetten – életkorától függetlenül –, hogy részt vegyen a kötelező és választott órákon. Az EMMI rendelet 51. §-a értelmében, ha a tanuló a tanítási óráról, a kollégiumi foglalkozásról távol marad, mulasztását igazolnia kell.

A mulasztás igazoltnak minősül, ha a tanuló a házirendben meghatározottak szerint engedélyt kapott a távolmaradásra; ha beteg volt, és azt a házirendben meghatározottak szerint igazolja; illetve ha hatósági intézkedés vagy egyéb alapos indok miatt nem tudott kötelezettségének eleget tenni.

Nagykorú tanuló esetén 30 igazolatlan órai mulasztás jogkövetkezménye az EMMI rendelet 50. § (4) bekezdése alapján, hogy megszűnik tanulói jogviszonya. A jogalkotó azonban egy garanciális szabályt is előírt, miszerint csak akkor szűnik meg a jogviszony, ha *az iskola a tanulót*, kiskorú tanuló esetén a szülőt *legalább két alkalommal írásban figyelmeztette az igazolatlan mulasztás következményeire*.

Az Alaptörvény XI. cikke *szabályozza* a művelődéshez (oktatáshoz) való jogot, illetve a tankötelezettséget. A művelődéshez való jog biztosítása körében a közművelődés kiterjesztését és általánossá tételét állami kötelezettségként határozza meg az Alaptörvény, kimondva, hogy mindezt az ingyenes és kötelező alapfokú, *az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú*, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá *az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával kell biztosítani*.

A családi pótlék intézménye a családtámogatási ellátási formák egyikeként az állam által nyújtott családtámogatási, ezen belül hagyományosan a gyermekneveléshez kapcsolódó pénzbeli támogatások rendszeréhez kapcsolódik. Szabályait, jogosultsági feltételeit a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény (Cst.) határozza meg. Az Alkotmánybíróság a 1408/B/2009. AB határozatában kifejtette, hogy „a Cst. hatálybalépésekor a családi pótlék – az iskoláztatási támogatással együtt – a nevelési ellátások közé tartozott, melyek a gyermek neveléséhez (voltak) hivatottak hozzájárulni. Azóta a Cst.-t többször módosították [...] ezek azonban nem érintették a családi pótlék célját: a Cst. 6. §-a szerint „a gyermek nevelésével, iskoláztatásával járó költségekhez az állam havi rendszerességgel járó nevelési ellátást vagy iskoláztatási támogatást (a továbbiakban együtt: családi pótlékot) nyújt”, azaz hozzájárul a gyermek nevelési, iskoláztatási költségeihez. A gyermekvállalás a család számára mindig többletterhet jelent, amit az állam a maga eszközeivel csökkenteni igyekszik. Ahogy a Mód.tv.2.-höz fűzött – nem hivatalos – előterjesztői indokolás fogalmaz: „[a] családi pótlék – a családtámogatási ellátások egyik legfontosabb elemeként – a tanköteles korú gyermek esetében annak iskoláztatási költségeihez nyújtott állami hozzájárulás. *Az ellátás célja és funkciója hangsúlyozottan a tanuláshoz kapcsolódó kiadások részbeni átvállalása. A magyar állam így próbál hatékony és érdemi segítséget nyújtani a gyermeket nevelő szülők anyagi terheinek csökkentéséhez.*”

Az Alkotmánybíróság a 124/B/2011.AB határozatában rámutatott arra is, hogy „főszabály szerint tehát a családi pótlék alanyi jogon jár, azonban a tankötelezettséggel szorosan összefügg, lényegében az állam anyagi hozzájárulása a gyermeknevelés (és ezen belül elsősorban az iskolázás) költségeihez.

A családi pótlék főszabály szerint tehát a még nem tanköteles, a tanköteles, valamint a közoktatási intézményben tanulmányokat folytató gyermekre tekintettel jár az arra jogosultaknak (lásd: Cst. 7-8. §). A tankötelezettség megszűnését követően egyéb feltételek fennállását követeli meg a jogalkotó a családi pótlék folyósításához. [...] A nagykorúság eléréséhez képest a Cst. kedvezőbb szabályokat tartalmaz: eszerint a családi pótlék a 20. életév betöltéséig folyósítható.

Az Alkotmánybíróság erre vonatkozóan korábbi határozatában már kimondta: a szociális ellátási rendszeren belül a családi pótlék alapvetően a gyermek neveléséhez, gondozásához kapcsolódik, *nagykorúak számára csak kivételes esetben jár.*”

A házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény (Csjt.) rendelkezik a rokon tartás szabályairól. A Csjt. 60. § (2)-(3) bekezdései kimondják, hogy *tartásra a munkaképes leszármazó is jogosult, ha erre szükséges tanulmányai folytatása érdekében rászorul*, kivéve a nagykorú, ha magatartása miatt arra érdemtelené vált.

A tartási kötelezettség körében a Csjt. 65. § (1) bekezdése értelmébe a kötelezett a tartás teljesítéseképpen köteles anyagi viszonyaihoz képest a jogosultat mindazzal ellátni, ami annak a megélhetéséhez szükséges. A leszármazó és a testvér eltartása a nevelés és a szükséges *taníttatás költségének viselésére is kiterjed.*

A Csjt. fenti szabályainak értelmében a gyermek nagykorúságának elérése után is jogosult a tartásra. A továbbtanuláshoz fűződő egyéni érdek összhangban áll a társadalom érdekével, s e kettős érdek érvényesülésének előmozdítását a szülők maguk is alapvető erkölcsi kötelességüknek tartják. A gyermek rendszerint középfokú iskolában folytatja tanulmányait. A középiskolai tanulmányok sikeres elvégzése után azonban sor kerülhet valamely szakképzettség megszerzéséhez szükséges további tanfolyamnak a végzésére (pl. gyors- és gépíró, nyelv-, számítástechnikai, menedzserképző tanfolyam stb.), valamint főiskolai, egyetemi tanulmányok folytatására a főiskola, egyetem nappali tagozatán.

A családi kapcsolatból eredő jogok és kötelezettségek vonatkozásában – így a tartás jogát és kötelezettségét illetően is – különös jelentősége van az erkölcsi követelményeknek. A nagykorú gyermektől fokozottabban elvárható, hogy az őt eltartó szülőjével szemben ne csak követelést támasszon, hanem a tartás alapjául szolgáló családi kapcsolatnak megfelelő magatartást tanúsítson, mert e tekintetben már van olyan belátása, amellyel magatartásának helyes vagy helytelen voltát és annak következményeit kellően értékelné tudja.

Figyelemmel voltam a jövő évben, 2014. március 15-én hatályba lépő a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 4:214. §-ára, amely a rászorultság védelmével kapcsolatos rendelkezései között kimondja, hogy a kiskorú gyermek tartásra való rászorultságát vélelmezni kell. *Ez a vélelem a gyermek nagykorúságának betöltése után is – legfeljebb a huszadik életévének betöltéséig – érvényesül, ha a gyermek középfokú iskolai tanulmányokat folytat.*

Az Új Ptk. indokolása értelmében „a vélelem alkalmazásának lehetősége túlnyúlik a nagykorúság korhatárán. A középiskolai tanulmányokat folytató gyermekek egy jelentős része – részben a hétéves korban történő iskolakezdésre, részben a nyelvi előkészítő osztályokra, de az esetleges betegségekre vagy az évismétlés lehetőségére tekintettel – ma nagykorúságának elérése időpontjában még nem fejezi be a középiskolát. Ezért indokolt, hogy őket a kiskorú gyermek tartására irányadó szabályok szerint illesse meg a tartás. Ezt a törvény úgy oldja meg, hogy kimondja: a rászorultság védelme a gyermek nagykorúságának elérése után is – legfeljebb azonban a gyermek 20. életévének betöltéséig – érvényesül, ha középfokú iskolai tanulmányokat folytat.”

Az Új Ptk. előírja a továbbtanuló gyermek képzését, tanulmányait biztosító intézmény számára, hogy a tartásdíj fizetésére kötelezett szülő kérelmére köteles tájékoztatni őt a tanulmányok végzésének fennállásáról vagy megszűnéséről.

A fentiek alapján nem látom sem jogi, sem ésszerű indokát annak, hogy a nagykorú és középiskolai tanulmányokat folytató tanuló esetén a tartásra kötelezett szülő tartási kötelezettségének teljesítése során ne értesüljön a tartásra jogosult gyermeke vonatkozásában annak tanulmányi kötelezettségének teljesítéséről, vagy épp annak hiányáról. A tanulmányi kötelezettségek teljesítése nem azonos a tankötelezettség fogalmával, hanem a tanulmányok folytatásának való eleget tevést, így a tanulmányok minősítését, az iskolába való bejárást, a tanórákon való részvételt, a házirend szabályainak betartását jelenti. Az Nkt. 46. § (8) bekezdése is ennek megfelelően írja elő a nagykorú önálló jövedelemmel nem rendelkező és a szülővel közös háztartásban élő tanulóra vonatkozó szülői értesítési kötelezettséget. *„Miután a szülő a nagykorúság elérése után is segítséget nyújthat gyermekének ahhoz, hogy iskolai tanulmányait folytatni tudja, a köznevelési intézmények kötelesek megfelelő tájékoztatást adni részükre.”*¹

---

¹ Szüdi János: Kommentár a köznevelési törvényhez Complex Kiadó, Budapest 2012. 166. o.

Álláspontom szerint a tanuláshoz, a továbbtanuláshoz fűződő egyéni érdek összhangban áll a társadalom érdekével, amely érdek érvényesülésének előmozdítását a szülők maguk is alapvető erkölcsi kötelességüknek tartják. Ez pedig feltételezi, hogy a nagykorú tanuló értesítése mellett a tanuló órai mulasztásáról közvetlenül – a tartásra jogosult nagykorú gyermekén kívül – az iskolától is értesüljön.

Intézkedésem

A jelentésemben feltárt, alapvető joggal összefüggő visszasságok orvoslása és jövőbeni bekövetkezésük lehetőségének a megelőzése érdekében, felkérem az oktatásért felelős emberi erőforrások miniszterét, hogy

1) az Ajbt. 37. §-a alapján az Nkt. és az EMMI rendelet egyes rendelkezései között fennálló kollíziót az EMMI rendelet módosításával szüntesse meg, és a gondoskodási kötelezettség figyelembe vétele mellett tekintse át a nagykorú tanuló igazolatlan mulasztásakor a szülő előzetes értesítésének szükségességét;

2) az Ajbt. 31. §-a alapján felkérem továbbá, hogy a Klebelsberg Intézményfenntartó Központon keresztül hívja fel az iskolák figyelmét a nagykorú tanulók tekintetében fennálló értesítési kötelezettség teljesítésének fontosságára.

Budapest, 2014. január

Székely László sk.